

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ความชุกของปัญหาพฤติกรรม

จากการศึกษาพบความชุกของปัญหาพฤติกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3-6 ปี ในกรุงเทพมหานคร เท่ากับ ร้อยละ 17.9

โดยหากพิจารณาตามตัวแปรพบปัญหาพฤติกรรม เพศชายร้อยละ 21.6 ของเด็กชายทั้งหมด และเพศหญิงพบ ร้อยละ 14.5 ของเด็กหญิงทั้งหมด

โดยเด็กในสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียนสังกัดเอกชนมีความชุกร้อยละ 13.5 ในขณะที่สถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครพบร้อยละ 21.1

2. ปัจจัยที่พบความเกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรม ได้แก่

ปัจจัยส่วนบุคคลของเด็ก ได้แก่ เพศ สุขภาพกายของเด็กในช่วง 6 เดือน โรคประจำตัวของเด็ก และความผิดปกติของการตั้งครรภ์

ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่ รูปแบบครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีปู่ย่าตายายอาศัยในบ้านเดียวกัน และมีพี่หรือน้องอาศัยในบ้านเดียวกัน

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครอง ได้แก่ ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กโดยปกติ จำนวนบุคคลที่ผู้ปกครองไว้วางใจให้ปรึกษา ความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับคู่ครอง ผลกระทบของการดื่มแอลกอฮอล์ และระดับปัญหาสุขภาพจิตของผู้ปกครอง

ปัจจัยเกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียน ได้แก่ สังกัดสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียน ช่วงเวลาที่อยู่ในชั้นเรียน และค่าบริการหรือค่าเล่าเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัว ได้แก่ เกิดการหย่าร้าง แยกกันอยู่กับคู่ครอง มีญาติพี่น้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้าน สถานะทางการเงินเปลี่ยนแปลงไปมาก เปลี่ยนสายงานใหม่ หรือเปลี่ยนอาชีพ ขัดแย้งกับคู่ครอง และจำนวนเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัว

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรุนแรงในชุมชน ได้แก่ มีเหตุทะเลาะวิวาท มีการทะเลาะด่าทอ, มีมิชชันนารี, เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย และจำนวนสภาพแวดล้อมรุนแรงในชุมชน

3. ปัจจัยที่ไม่พบความสัมพันธ์ ได้แก่

อายุ ลำดับการเกิด จำนวนพี่น้อง สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วยญาติ ฝ่ายบิดามารดา บุคคลอื่นๆ เช่นพี่เลี้ยง ลูกจ้าง การดื่มแอลกอฮอล์ของมารดาขณะมีครรภ์ อาการซึมเศร้าของมารดาภายหลังคลอด อายุมารดาขณะคลอดบุตร อายุเด็กเมื่อให้ผู้เลี้ยงดูเป็นครั้งแรก ผู้เลี้ยงดูเด็กแทนมารดาเป็นครั้งแรก สถานภาพสมรสของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้รวมของครอบครัว การช่วยแบ่งเบาภาระของสมาชิกในครอบครัว จำนวนครั้ง / สัปดาห์ ที่มีโอกาสพบปะหรือพูดคุยกับเพื่อนสนิทหรือญาติสนิท ลักษณะงานของผู้ปกครอง การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ปกครอง

ประเภทของสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียน รูปแบบเป็นสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียน และจำนวนเด็กในชั้นเรียน

ด้านเหตุการณ์เครียดในครอบครัว ได้แก่ ตนเองได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยจนเข้ารับ. ถูกให้ออกจากงาน คู่สมรสกลับมาคืนดีกัน เกษียณจากงาน สุขภาพเปลี่ยนแปลง และการตั้งครรภ์

ด้านสภาพแวดล้อมรุนแรงในชุมชน ได้แก่ มีร้านเกมส์ มีวงสุรา การพนันหรือยาเสพติด เคยมีเหตุฆ่ากันตาย และมีการจลาจลคั่ง ใกล้เคียงกันใหญ่

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ พบความชุกของปัญหาพฤติกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3-6 ปี ในกรุงเทพมหานคร เท่ากับร้อยละ 17.9 ซึ่งสูงกว่าการรายงานความชุกของปัญหาพฤติกรรมเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีร้อยละ 10-15⁽³³⁾ ในประเทศอังกฤษมีความชุกร้อยละ 6.8 และร้อยละ 13.2⁽³⁷⁾ จากการทบทวนวรรณกรรมของ Cathy⁽¹⁷⁾ ที่ระบุว่ามีความชุกร้อยละ 3-6 ในเด็กที่มีเศรษฐกิจดี และพบได้ถึงร้อยละ 30 ในกลุ่มเด็กเศรษฐกิจต่ำ โดยความชุกที่พบนี้ น้อยกว่าการศึกษาในประเทศบราซิล⁽³⁵⁾ ที่มีความชุกเท่ากับร้อยละ 24 และในประเทศอินเดีย⁽³⁶⁾ ที่มีความชุกเท่ากับร้อยละ 22 ซึ่งค่าความชุกที่พบนี้ นอกจากจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากเครื่องมือที่เลือกใช้และเกณฑ์การตัดสินแล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ก็มีผลให้ได้ความชุกแตกต่างกัน เช่น การวิจัยในประเทศอินเดียสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ป่วยนอกแผนกกุมารฯ ซึ่งน่าจะเป็นเด็กที่มีปัญหาสุขภาพ หรืออาจสื่อถึงความใส่ใจ ความวิตกกังวลของบิดามารดาที่มีต่อเด็ก

ค่าคะแนนปัญหาพฤติกรรม (Frequency score) จากการประเมินด้วยแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ECBI ได้ค่าเฉลี่ย 103 คะแนน (SD=31) และมีการแจกแจงปกติ (ดูภาคผนวก) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้แบบประเมินนี้กับเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศอื่นๆ เช่น ในสหรัฐอเมริกาปี 1991 จำนวน 637 คน ได้ค่าเฉลี่ย 107 คะแนน (SD=27) ในประเทศออสเตรเลีย ปี 2001 จำนวน 780 คน ได้ค่าเฉลี่ย 107 คะแนน (SD=26)⁽²⁴⁾ ซึ่งค่าเฉลี่ยคะแนนของการศึกษานี้มีค่าต่ำกว่า 107 คะแนนอย่างมีนัยสำคัญ ($P=0.006$)

เพศ แม้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการมีปัญหาพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P=0.052$) แต่ก็พบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าเพศชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิงมาก สอดคล้องกับการวิจัยทั่วไป⁽¹⁷⁾ ที่มักพบว่าปัญหาพฤติกรรมแบบแสดงออกภายนอกนี้ พบในเพศชายมากกว่าเพศหญิง ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบปัญหาพฤติกรรมโดยเฉพาะแบบแสดงออกภายนอกของหญิงแตกต่างจากชาย

ลำดับการเกิด และ จำนวนพี่น้อง ไม่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม แต่พบว่าการมีหรือไม่มีพี่น้องอยู่อาศัยในบ้านเดียวกันมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาเฉพาะลูกคนที่หนึ่ง พบว่าเด็กชายมีปัญหาพฤติกรรมมากกว่าเด็กหญิงอย่างมีนัยสำคัญ ($p=0.027$) ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดที่ว่า ลูกคนโตหรือมีพี่น้องมาก มีโอกาสเกิดปัญหาพฤติกรรมมากกว่า^(7,13) และมีวิจัยพบว่าจำนวนน้องสามารถเป็นปัจจัยทำนายปัญหาพฤติกรรมได้⁽³⁴⁾ เพราะมีผลต่อสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงดู โอกาสได้รับความใส่ใจ การแก่งแย่งความรัก และภาระของมารดา โดยเฉพาะการมีน้องนั้น ถือเป็นช่วงสำคัญในพัฒนาการของเด็ก และการมีพี่น้องทำให้เด็กมีเป้าหมายในการแสดงความก้าวร้าวออกมาได้⁽⁵¹⁾ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ไม่พบความสัมพันธ์ในลำดับการเกิดหรือจำนวนพี่น้อง แต่การมีหรือไม่มีพี่น้องอยู่อาศัยในบ้านเดียวกันน่าจะเป็นข้อคำถามที่เป็นตัวแทนปัจจัยนี้ได้ดีกว่า เนื่องจากเด็กส่วนหนึ่งไม่ได้อาศัยอยู่กับพี่น้อง

ด้านสุขภาพกายของเด็กและการมีโรคประจำตัว พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยในกลุ่มผู้ป่วยเด็ก ที่มักพบปัญหาพฤติกรรมสูงกว่ากลุ่มเด็กทั่วไป⁽⁷⁾ และยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงโรคที่เป็นตั้งแต่เด็กที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรม แต่ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ในการศึกษาคั้งนี้ เนื่องจากเก็บข้อมูลจากเด็กในสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียน ไม่ใช่โรงพยาบาลจึงมีขนาดตัวอย่างไม่เพียงพอ ได้แก่ โรคหอบหืด และพัฒนาการช้า⁽²⁹⁾ เป็นต้น มีงานวิจัยว่าเด็กก่อนวัยเรียนที่มีพัฒนาการช้า มีปัญหาพฤติกรรมมากกว่าเด็กปกติ และพ่อแม่มีความเครียดสูงเนื่องจากปัญหาพฤติกรรมของเด็กมากกว่าปัญหา

พัฒนาการช้า นั่นคือ ปัญหาสุขภาพกายและโรคประจำตัวมีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม และความเครียดในการเลี้ยงดู

ด้านประวัติการเกิด พบว่าความผิดปกติของการตั้งครรภ์ เช่น การคลอดก่อนกำหนด และน้ำหนักแรกคลอด ที่มีงานวิจัยพบว่าสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม⁽³⁴⁾ โดยส่งผลถึงความเครียด ความวิตกกังวลของมารดา การรับรู้ว่าบุตรไม่สมบูรณ์แบบ ซึ่งมีผลต่อมารดาอย่างยิ่ง ในช่วงหลังคลอด แต่ถ้าหากมารดาได้รับการสนับสนุน สามารถปรับตัวได้ และบุตรเติบโตแข็งแรงอย่างเด็กทั่วไป ก็จะไม่ส่งผลถึงปัญหาพฤติกรรมของเด็กในภายหลัง ซึ่งงานวิจัยนี้ก็ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ และขนาดตัวอย่างที่มีความผิดปกติของการตั้งครรภ์แต่ละประเภทมีจำนวนน้อยเกินไป แต่ก็พบว่าเด็กที่มารดาที่มีความผิดปกติของการตั้งครรภ์มีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมสูงกว่ากลุ่มเด็กที่มารดาปกติ อย่างมีนัยสำคัญ

การดื่มแอลกอฮอล์และการซึมเศร้าของมารดาขณะตั้งครรภ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม ชัดแย้งกับงานวิจัยระยะยาว⁽⁴⁸⁾ ที่พบว่า การดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ แม้เพียง 1 drink ต่อสัปดาห์ ก็มีผลอย่างยิ่งต่อปัญหาพฤติกรรมภายนอกของเด็กอายุ 6-7 ปี เมื่อได้ควบคุมปัจจัยอื่นๆแล้ว นอกจากนี้ความซึมเศร้า⁽⁴⁹⁾ และความวิตกกังวล⁽⁶⁰⁾ ในช่วงตั้งครรภ์และหลังคลอดจะส่งผลต่อสมองและปัญหาพฤติกรรมของเด็กในที่สุด อย่างไรก็ตาม ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีปัจจัยเหล่านี้มีจำนวนน้อยและข้อมูลที่ได้มีโอกาสคลาดเคลื่อนสูง ควรใช้การศึกษาวิธีอื่น

อายุของมารดาขณะคลอด ไม่พบความสัมพันธ์ แต่มีงานวิจัยที่กล่าวถึงการถูกเลี้ยงดูโดยมารดาวัยรุ่นเป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างหนึ่งของปัญหาพฤติกรรม⁽⁵⁰⁾ แต่มิใช่ส่งผลโดยตรง คือเป็นผลจากความพร้อมและวุฒิภาวะของมารดาอย่างไม่เพียงพอ จึงไม่มีคุณภาพในการเลี้ยงดู อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้พบว่า มีมารดาวัยรุ่นเป็นส่วนน้อย และมักไม่ได้เลี้ยงดูบุตรเอง

การให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่มารดาเลี้ยงดูในช่วงกลางวัน และอายุเมื่อให้ผู้อื่นเลี้ยงดูเป็นครั้งแรก ไม่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม ชัดแย้งกับ Zoritch⁽¹⁰⁾ ที่รายงานว่าส่งผลต่อความผูกพันแน่นแฟ้นและพฤติกรรมเด็ก โดยเฉพาะการให้ผู้อื่นเลี้ยงตั้งแต่ขวบปีแรก แต่ในอีกมุมหนึ่ง พบว่า เด็กเศรษฐกิจต่ำที่อยู่ในสถานรับเลี้ยง มีโอกาสเรียนรู้อะหว่างอยู่ร่วมกับผู้อื่นมากกว่า มีทักษะการสื่อสารและการอ่านดีกว่า และถือเป็นปัจจัยปกป้องอย่างหนึ่ง น่าสังเกตว่าข้อคำถามนี้ไม่สามารถได้ข้อมูลการเลี้ยงดูในอดีตได้เพียงพอ เด็กบางคนได้รับการเลี้ยงดูมาหลายรูปแบบ ผู้เลี้ยงดูหลายคน ดังนั้น หากจะพิจารณาข้อคำถามเพื่อดูไปถึงแนวโน้มความผูกพันระหว่างเด็กกับมารดาหรือผู้เลี้ยงดู ก็ถือว่ายังไม่สามารถวัดได้

ผู้ทำหน้าที่ดูแลเด็กตามปกติ ก็พบว่าเด็กที่ถูกดูแลโดยบุคคลอื่นๆ (เช่น พี่เลี้ยงหรือในสถานรับเลี้ยง) มีปัญหาพฤติกรรมเกิดขึ้นมากกว่าเด็กที่ดูแลโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือญาติเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ NICHD⁽¹¹⁾ จึงน่าสนใจบทบาทของญาติในการเป็น ผู้ดูแลเด็กทดแทนบิดามารดา

รูปแบบครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว มีปู่ย่าตายาย⁽⁵²⁾ และพี่น้อง⁽⁵¹⁾ ของเด็กอาศัยอยู่ด้วยในบ้านเดียวกัน พบว่าสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบในครอบครัวขยาย หรือ มีปู่ย่าตายาย หรือ มีพี่น้องของเด็กอยู่ด้วย มีปัญหาพฤติกรรมมากกว่าครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวที่ไม่มีปู่ย่าตายายหรือ ไม่มีพี่น้องอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการมีญาติอื่นๆ และลูกจ้างในบ้าน ไม่มีพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการรายงานจำนวนสมาชิกครอบครัวมาก^(7,17) และการอาศัยกับพี่น้อง⁽⁵¹⁾ มีผลต่อการเกิดปัญหาพฤติกรรมแบบแสดงออกภายนอก เนื่องจากความแออัด สภาพแวดล้อมในการเลี้ยงดู การแข่งขันของพี่น้อง ฯลฯ แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยในอินเดีย⁽³⁶⁾ และเกาหลี⁽⁵⁷⁾ ที่พบว่าเด็กในครอบครัวขยาย มีปัญหาพฤติกรรมน้อยกว่าเด็กในครอบครัวเดี่ยว เนื่องจากมีแหล่งให้การสนับสนุนแก่มารดาและเด็ก

โดยปกติแล้วการมีปู่ย่าตายายหรือครอบครัวขยาย นับเป็นปัจจัยปกป้องอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในกลุ่มมารดาวัยรุ่น โดยถือเป็นแหล่งสนับสนุน ให้ความมั่นคงแก่มารดาและทารกในช่วงแรกคลอดและช่วงต้นของกระบวนการเลี้ยงดู (ในแง่ทักษะการเลี้ยงดู องค์ความรู้ แม่เบ้าภาวะ ให้ที่พักอาศัย ฯลฯ) แต่งานวิจัยพบว่า ในเด็กกลุ่มเสี่ยงอายุ 4-5 ปี ที่มีมารดาซึมเศร้านั้น การอาศัยกับย่ายายในครอบครัวขยายก็ไม่สามารถปกป้องเด็กไม่ให้เกิดปัญหาพฤติกรรมได้ ทั้งยังพบว่า การอยู่ในครอบครัว 3 ชั่วรุ่น เกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรมอย่างมาก และเด็กจะมีปัญหาพฤติกรรมต่ำกว่า ถ้าอาศัยในบ้านกับมารดา(หรือบิดาด้วย)ในบ้านของพวกเขาเอง⁽⁵²⁾

การพิจารณาในแง่ของปัจจัยเสี่ยงนั้น เป็นไปได้ว่า ปู่ย่าตายายเข้ามามีบทบาทในการเลี้ยงดูเด็กมากเกินไป หรือไม่เหมาะสม โดยการตามใจเด็กหรือขัดแย้งกันเรื่องการเลี้ยงดู จนเกิดปัญหาในการฝึกวินัย ส่วนเด็กที่มีปู่ย่าตายายและพี่น้องก็มีแนวโน้มที่จะแยกจากแม่ตั้งแต่วัยทารกมากกว่าเด็กที่ไม่มีปู่ย่าตายายหรือพี่น้อง ในขณะที่การมีลูกจ้าง หรือญาติที่มีปู่ย่าตายายอาจช่วยแบ่งเบาภาระ และไม่ก่อความขัดแย้งเรื่องการเลี้ยงดูเด็กมากนัก รวมทั้งน่าสนใจในประเด็นที่พ่อกอาศัยว่า ใครเป็นเจ้าของบ้าน เป็นผู้นำครอบครัว การอาศัยในบ้านปู่ย่าตายายอาจแสดงถึงความไม่มั่นคงบางประการของบิดามารดา หากเป็นบ้านบิดามารดาเองที่มีปู่ย่าตายายมาอาศัยอยู่ด้วย ก็พิจารณาได้ในแง่ภาระการเงิน การเลี้ยงดูผู้สูงอายุ ที่ก่อให้เกิดความเครียดขึ้นได้

การมีพี่น้องนั้นเป็นช่วงสำคัญช่วงหนึ่งของพัฒนาการทางจิตใจของเด็ก เด็กที่เป็นพี่อาจรู้สึกสูญเสีย ได้รับความสนใจน้อยลง และมักได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมากกว่าน้อง ถูกห้ามไม่ให้ใช้กำลังกับน้อง มักถูกปลูกฝังมโนธรรม สอนให้เสียสละ ให้อภัยและอดทนมากกว่า และการศึกษาในคูพี่น้องอายุ 4-8 ปี พบว่าคุณภาพของความสัมพันธ์พี่น้องนั้น ขึ้นอยู่กับการปรับตัวได้ของพี่⁽⁵⁸⁾ นอกจากนี้ การมีพี่น้อง ทำให้เด็กมีโอกาสทะเลาะกัน เด็กมีเป้าหมายให้แสดงความก้าวร้าวออกมาได้มากกว่าเด็กที่ไม่มีพี่น้อง ผู้ปกครองจึงสังเกตพบพฤติกรรมได้บ่อยกว่า⁽⁵¹⁾

ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับรายได้ อาชีพและระดับการศึกษาของบิดามารดา ไม่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยอื่นที่ต่างยืนยันว่า ระดับเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญอย่างหนึ่งของปัญหาพฤติกรรม

รายได้ครอบครัว ไม่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยจำนวนมากที่ล้วนเห็นตรงกันว่าเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยเสี่ยงที่แน่ชัดของปัญหาพฤติกรรม นี่เพราะข้อคำถามนี้ไม่ได้ถามความเพียงพอในการใช้จ่ายด้วย จึงไม่สามารถวัดระดับเศรษฐกิจได้จริง บางครอบครัวมีรายได้มาก แต่ก็เป็ครอบครัวขยายที่มีสมาชิกมากหรือมีเพียงบางคนที่มียาได้ อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลถึงเด็กโดยอ้อมผ่านทางปัจจัยอื่น⁽⁵⁹⁾ ไม่ใช่ผลโดยตรง และในงานวิจัยนี้ก็มีปัจจัยอื่นๆ ที่สื่อถึงเศรษฐกิจได้ด้วย ได้แก่ ค่าเทอม สังกัดโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับระดับการศึกษาและอาชีพของบิดาและมารดานั้น ไม่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมเลย ซึ่งหากมองปัจจัยเหล่านี้ในแง่เศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างหนึ่ง ก็ยังไม่อาจบ่งชี้ออกมาได้ว่า อาชีพใดมีเศรษฐกิจระดับใด แต่ในปัจจัยระดับการศึกษานั้น ยังมีงานวิจัยที่ขัดแย้งกัน มีวิจัยว่า จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาของผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง^(34,39) โดยมารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า มักมีลูกที่มีปัญหาพฤติกรรมมากกว่า นั่นเพราะ มารดาที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติและค่านิยมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ดังนั้น การไม่พบความสัมพันธ์ในปัจจัยการศึกษาของมารดา อาจเป็นเพราะมารดาชาวเอเชียมีทัศนคติและปัจจัยทางสังคมต่างจากชาวตะวันตก⁽⁴³⁾ จากชนบทรอบนิยม และการสนับสนุนทางสังคมของเครือญาติ^(9,36) การเรียนรู้นอกห้องเรียน แหล่งเรียนรู้อื่นๆ และประสบการณ์ชีวิต

น่าสังเกตว่า บิดามารดาที่มีการศึกษาสูงและมีอาชีพในประเทศไทยนั้น มักไม่เลี้ยงดูลูกเอง^(8,9) ซึ่งการศึกษานี้ก็พบว่า ระดับการศึกษาของมารดาและระดับการศึกษาของบิดา มีความสัมพันธ์กับการให้ผู้อื่นเลี้ยงดูเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.000$) โดยบิดามารดาที่ระดับการศึกษาสูงส่วนใหญ่ ให้ผู้อื่นเลี้ยงดูบุตร และให้เลี้ยงดูตั้งแต่ขวบปีแรก (ดูภาคผนวก) ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดความผูกพันแบบไม่มั่นคง⁽¹¹⁾ และอาจส่งผลให้เกิดปัญหาพฤติกรรมได้^(17,26)

ปัจจัยสถานภาพสมรสของบิดามารดานั้น ไม่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม แต่พบความสัมพันธ์ในข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในคู่สมรสของผู้ปกครอง และเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่เกี่ยวกับการขัดแย้งกับคู่ครอง การหย่าร้าง และการแยกกันอยู่ ในช่วง 12 เดือนมานี้ โดยพบว่าล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการรายงาน⁽¹⁷⁾ว่าความสัมพันธ์ของคู่ครองเป็นความเครียดสำหรับผู้เลี้ยงดูอย่างยิ่ง ที่ส่งผลต่อความสุขในการดำรงชีวิต และปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งความตึงเครียดเหล่านี้ส่งผลผ่านไปถึงการเลี้ยงดูเด็ก จนเป็นเหตุของปัญหาพฤติกรรมได้ในที่สุด และสาเหตุที่ไม่พบความสัมพันธ์กับสถานภาพสมรสนั้น ระยะเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ควรใส่ใจ การแตกแยกระหว่างบิดามารดาตั้งแต่เด็กยังเล็กมาก (ไม่ใช่ช่วง 12 เดือนนี้) น่าจะส่งผลต่อบิดามารดามากกว่าเด็ก ซึ่งจะเกิดเป็นปัญหาต่อเนื่องหรือไม่ ก็ขึ้นกับความสามารถในการปรับตัวของบิดามารดาและระยะเวลาที่เกิดการแตกแยกขึ้น⁽⁴⁷⁾ นั่นคือการที่เด็กจะเกิดปัญหาพฤติกรรมหรือไม่นั้น ไม่ได้เกี่ยวกับสถานภาพสมรส แต่เกี่ยวกับทัศนคติและมุมมองที่ผู้ปกครองมีต่อความสัมพันธ์กับคู่ครอง⁽⁵¹⁾ และเด็กวัยนี้จะได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งในครอบครัวมากกว่า จาก สถานภาพสมรสของบิดามารดา (อยู่ด้วยกัน การหย่าร้าง แยกกันอยู่)

ส่วนข้อคำถามเรื่องการสนับสนุนทางสังคมนั้น มีเพียงเรื่องการมีบุคคลให้ปรึกษาและความพึงพอใจในคู่ครอง ที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือ การมีบุคคลที่ไว้ใจให้ปรึกษาน้อย และ ผู้ที่ไม่ค่อยพึงพอใจในความสัมพันธ์กับคู่ครองนั้น เด็กมีโอกาสเกิดปัญหาพฤติกรรมมากกว่าผู้ที่มีบุคคลให้ปรึกษามาก และผู้ที่พึงพอใจในความสัมพันธ์กับคู่ครอง สอดคล้องกับการวิจัย⁽⁵⁰⁾ ที่พบว่า การรับรู้และความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์กับคู่ครองของมารดามีผลต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็ก แต่ความพึงพอใจก็ไม่สามารถเป็นปัจจัยปกป้องต่อปัญหาพฤติกรรมเด็กได้ ส่วนข้อคำถามที่ไม่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมคือ การที่สมาชิกครอบครัวช่วยแบ่งเบาภาระ และการมีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับเพื่อนสนิท โดยการศึกษาในประเด็นการสนับสนุนทางสังคมนี้ อาจมีข้อคำถามส่วนอื่นๆ ที่สื่อได้ถึงการสนับสนุนทางสังคม เช่น สมาชิกในครอบครัว

ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ปกครองนั้นไม่พบความเกี่ยวข้องกับปัญหาพฤติกรรม ในขณะที่พบว่ามีสัมพันธ์กับผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ปกครอง แม้ขนาดตัวอย่างจะค่อนข้างน้อยเพราะเลือกพิจารณาเฉพาะผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งการศึกษาระยะยาวติดตามพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กที่ผู้ปกครองติดแอลกอฮอล์ พบว่ามีความสัมพันธ์กัน รวมไปถึงปัจจัยจิตสังคมอีกหลายปัจจัย เช่น ระดับการศึกษา ความ

ขัดแย้งกับคู่ครอง อาการซึมเศร้า พฤติกรรมต่อต้านสังคม⁽⁵⁶⁾ นั่นคือ การดื่มแอลกอฮอล์นับเป็นสภาพแวดล้อมรุนแรงแบบหนึ่งในบ้าน แล้วยังสื่อได้ถึงบุคลิกลักษณะบางประการของผู้ปกครองที่ส่งผลถึงรูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก อย่างไรก็ตามคำถามเกี่ยวกับการดื่มแอลกอฮอล์ยังไม่ละเอียดนัก ยังไม่สามารถสรุปความสัมพันธ์ที่ชัดเจนได้ การพิจารณาความสัมพันธ์นี้ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม

ระดับปัญหาสุขภาพจิตของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมเด็ก เป็นอย่างยิ่ง ($P=0.001$) และยังเป็นปัจจัยทำนายคะแนนปัญหาพฤติกรรมเด็กด้วย สอดคล้องกับการรายงานว่ สุขภาพจิต ความเครียด และความซึมเศร้าของมารดา มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับปัญหาพฤติกรรมเด็ก^(14,17) ซึ่งมักเกิดร่วมกับเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตในช่วงเวลานั้น ส่วนข้อสงสัยเกี่ยวกับอคติจากการรับรู้ของมารดาที่มีปัญหาสุขภาพจิตว่าจะมีผลต่อการรายงานพฤติกรรมเด็กหรือไม่นั้น มีการวิจัยในมารดาที่มีภาวะซึมเศร้า พบว่าแม้แต่มารดาที่มีความซึมเศร้าในระดับสูง ก็สามารถรายงานพฤติกรรมทางกายของลูก ได้สอดคล้องกับการสังเกตการณ์ของทีมผู้วิจัย⁽⁵³⁾

การศึกษาผลของสุขภาพจิตในอดีตของมารดา โดยการศึกษาระยะยาว พบว่ามารดาที่มีประวัติว่ามีพฤติกรรมต่อต้านสังคมก่อนเรียนจบ High school ก็เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กได้ตั้งแต่แรกคลอด และเมื่อเด็กอยู่ในวัยก่อนเรียน พบว่า เด็กจะมีความเสี่ยงสูงที่จะไม่เรียนรู้การควบคุมความก้าวร้าวทางกายของตน⁽⁵¹⁾ เช่นเดียวกัน พบว่า มารดาที่มีประวัติซึมเศร้าในวัยเด็ก จะส่งผลต่อการควบคุมตนเองของบุตรทั้งเชิงสรีรวิทยา(สมอง)และเชิงพฤติกรรม และเป็นความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาพฤติกรรมของเด็ก⁽⁴⁹⁾ ส่วนมารดาที่มีอาการวิตกกังวล มีอารมณ์ไม่ปกติขณะตั้งครรภ์ จะส่งผลโดยตรงต่อสมองส่วนหน้าและมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก สามารถทำนายปัญหาพฤติกรรมเด็กขณะอายุ 4 ปีได้⁽⁶⁰⁾

ปัญหาสุขภาพจิตของมารดา ที่นิยมศึกษากันมาก คือ ภาวะซึมเศร้าของมารดา ในงานศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคนผิวขาว คนผิวดำและคนลาตินในอเมริกา ก็ยังให้ผลสอดคล้องกันว่า การซึมเศร้าของมารดาส่งผลโดยตรงต่อปัญหาพฤติกรรมเด็กทั้งสามเชื้อสาย⁽⁵⁹⁾ มารดาที่มีระดับอาการซึมเศร้าสูงนั้น เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อปัญหาพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอกของเด็ก โดยมารดาที่มีอาการซึมเศร้าสูง มักรับรู้ความสัมพันธ์กับคู่ครองในเชิงลบ และมักรายงานว่าลูกมีปัญหาพฤติกรรม⁽⁵⁰⁾ นอกจากนี้ พบว่าเด็กจะยังมีปัญหาพฤติกรรมภายนอกได้ ถ้ามารดามีอาการซึมเศร้าและเด็กเคยถูกทารุณ⁽⁵²⁾ โดยภาวะซึมเศร้ามีอิทธิพล ต่อการเลี้ยงดูส่วนหนึ่ง ซึ่งการเลี้ยงดูเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเด็ก⁽⁵⁹⁾

น่าสังเกตว่า ปัจจัยที่พบความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมเด็กนั้น มักพบความสัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพจิตมารดาด้วย โดยเฉพาะปัจจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจ และ ความเครียดของผู้ปกครอง เช่น เศรษฐฐานะต่ำ⁽³⁴⁾ มีปัญหาชีวิตสมรส⁽⁴⁷⁾ ไม่เพียงพอใจความสัมพันธ์กับคู่ครอง⁽⁵⁰⁾ มีเหตุการณ์เครียดในชีวิตเกิดขึ้น⁽¹⁷⁾ และพบว่าส่งผลต่อการเลี้ยงดูเชิงลบ เช่น ใช้การลงโทษบ่อย⁽⁴⁰⁾ เข้มงวดกวดขัน⁽⁵⁴⁾ รับรู้พฤติกรรมเชิงลบของเด็ก และมีปฏิสัมพันธ์เชิงลบกับเด็ก⁽⁵³⁾

ปัจจัยจากสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียน รูปแบบสถานรับเลี้ยง โรงเรียน หรือศูนย์ฯ ไม่พบความสัมพันธ์กับการเกิดปัญหาพฤติกรรม ขัดแย้งกับงานวิจัยในหลายสิบปีก่อนที่พบว่า รูปแบบหรือประเภทสถานรับเลี้ยงมีผลต่อปัญหาพฤติกรรมเด็ก^(11,41) แต่งานวิจัยในช่วงหลังมักให้ความสำคัญกับคุณภาพมากกว่ารูปแบบหรือประเภทของสถานรับเลี้ยง อย่างไรก็ตาม รูปแบบสถานรับเลี้ยง โรงเรียน และศูนย์ฯ ในกรุงเทพฯ มีลักษณะการดูแลการเรียนการสอนใกล้เคียงกัน และในแง่ผลการดูแลสุขภาพอนามัยและพัฒนาการ ก็ไม่มีความแตกต่างกัน⁽³⁰⁾

เมื่อแบ่งกลุ่มตามสังกัด ก็พบว่าสังกัดเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม โดยพบความชุกของปัญหาพฤติกรรมในสถานรับเลี้ยงหรือโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมากกว่า สังกัดเอกชน แล้วยังพบความสัมพันธ์กับ จำนวนชั่วโมง และค่าเล่าเรียนด้วย นั่นเพราะว่า เด็ก สังกัด กทม.มักอยู่ในชั้นเรียนนานกว่าและค่าเล่าเรียนถูกกว่านั่นเอง ซึ่งดูเหมือนว่านี่จะเป็นปัจจัย แสดงถึงเศรษฐกิจของเด็กโดยอ้อม ที่น่าจะแสดงให้เห็นเศรษฐกิจของเด็กได้ดีกว่าปัจจัย ทางด้านอาชีพหรือระดับการศึกษาของบิดามารดา หรือแม่แต่รายได้ครอบครัว โดยเฉพาะปัจจัย ค่าเล่าเรียนนั้น ไม่ได้แบ่งแยกตามสังกัดกทม.หรือเอกชนเสียทีเดียว เนื่องจากยังมีโรงเรียนเอกชน หรือสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนบางแห่งที่มีค่าเล่าเรียนไม่ต่างจากหน่วยงานกทม.มากนัก

สำหรับเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้น มีหลายเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับ ปัญหาพฤติกรรม และเกี่ยวข้องกับค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรม โดยกลุ่มที่เกิดเหตุการณ์จะมีคะแนน พฤติกรรมสูงกว่ากลุ่มที่ไม่เกิดเหตุการณ์เครียด และยังพบว่าจำนวนเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้นมี ความสัมพันธ์ทางบวกกับคะแนนพฤติกรรม คือ ยิ่งเกิดเหตุการณ์มากก็มีโอกาสเกิดปัญหา พฤติกรรมมาก สอดคล้องกับการรายงานของ Cathy⁽¹⁷⁾ ว่าเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัว เป็นปัจจัยทางจิตสังคมต่อปัญหาพฤติกรรมที่ส่งผลต่อผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งส่งผลต่อเด็กไม่ว่า โดยตรงหรือโดยอ้อม และน่าสังเกตว่า ในครอบครัวที่ยากจนมักมีเหตุการณ์เครียดเกิดขึ้นมาก จากการวิจัยนี้ เมื่อพิจารณารายชื่อรายเหตุการณ์ที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญ ให้ผลที่สอดคล้องกับปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับ ความขัดแย้งในครอบครัว ปัญหา ชีวิตคู่⁽⁴⁷⁾ ปัญหาจากเศรษฐกิจ⁽⁴⁰⁾ ที่ล้วนส่งผลต่อปัญหาพฤติกรรมเด็ก

ส่วนสภาพแวดล้อมรุนแรงในชุมชนพบว่า สัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และจำนวนสภาพแวดล้อมรุนแรงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคะแนนพฤติกรรมด้วย สอดคล้องกับการวิจัยที่พบว่า ความรุนแรงในชุมชนสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมเด็ก เช่น เด็กอายุ 7-13 ปี ที่อยู่ในชุมชนรุนแรง รู้สึกปลอดภัยน้อยกว่า รู้สึกวิตกกังวลการแยกจาก หรือไม่พอใจต่อความใกล้ชิดเกินไป รู้สึกพอใจน้อยกว่า และรายงานพฤติกรรมทางลบของมารดามากกว่า นั่นคือ ส่งผลต่อระบบครอบครัว และพฤติกรรมปกป้องของมารดาเมื่อได้ควบคุมปัจจัยอื่นๆแล้ว⁽⁵⁴⁾ และพบว่ามารดาที่อยู่ในชุมชนที่มีระดับอาชญากรรมสูง มีความรุนแรงในชุมชน มีเพื่อนบ้านหยาบคาย มักมีความวิตกกังวล จนมีผลต่อความเข้มงวดที่มีต่อเด็ก⁽¹⁷⁾ แม้ได้ควบคุมปัจจัยเศรษฐกิจฐานะ และความก้าวร้าวในครอบครัวแล้ว ก็ยังพบว่าความรุนแรงในชุมชนและความเครียดของมารดาสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมเด็กอายุ 3-6 ปี⁽⁵⁵⁾ นั่นคือ ความรุนแรงในชุมชน ส่งผลต่อสุขภาพจิตของผู้ปกครองและพฤติกรรมการเลี้ยงดูแบบปกป้องหรือเข้มงวด ส่วนในวัยเรียนและวัยรุ่น⁽¹³⁻¹⁵⁾ เด็กจะได้ผลกระทบจากความรุนแรงในชุมชนเองโดยตรง จากการมีคนในครอบครัวหรือพี่น้องที่ก้าวร้าวใช้ความรุนแรง จากการเรียนรู้ของเด็กเอง การเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลแวดล้อม กลุ่มเพื่อนในชุมชน หรือแม้แต่สื่อที่เด็กได้รับ

จากผลการศึกษาทั้งหมด เมื่อนำมาวิเคราะห์ถดถอย โดยใช้ปัจจัยที่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.10 มาพิจารณาร่วมกันแบบ Multivariate จนเหลือเพียงปัจจัยที่สัมพันธ์กันแล้วยังมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นตรง ได้ปัจจัยที่สามารถทำนายคะแนนพฤติกรรม ได้แก่ปัจจัย เพศของเด็ก สุขภาพกายของเด็ก ระดับปัญหาสุขภาพจิตของผู้ปกครอง ความพึงพอใจผู้ปกครองของผู้ปกครอง ค่าเล่าเรียนหรือค่าบริการ และจำนวนเหตุการณ์เครียดที่เกิดขึ้น สามารถทำนายค่าคะแนนพฤติกรรมเด็กได้ถึง 13.1% และเนื่องจาก ปัจจัยส่วนใหญ่ที่พบว่ามีสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมนั้น มักมีความสัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพจิตของผู้ปกครองด้วย ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์แบบ Multivariate ควบคุมปัจจัยอื่นๆ จึงเหลือปัจจัยทำนายเพียงเท่านั้น

การศึกษานี้ยืนยันแนวคิดที่ว่า ปัญหาพฤติกรรมมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายปัจจัยร่วมกัน ไม่ใช่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และประกอบด้วยปัจจัยจากตัวเด็กเองกับปัจจัยจากภายนอกที่มารกระทบ ซึ่งปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่สุดก็คือปัจจัยจากครอบครัวหรือผู้ปกครอง โดยความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัวและปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลี้ยงดู และส่งผลต่อพฤติกรรมเด็กได้ในที่สุด

วิจารณ์ปัญหาหรือข้อจำกัดของรูปแบบวิธีวิจัย

1. การสุ่มเลือกตัวอย่าง แม้ผู้วิจัยจะสุ่มเลือกตัวอย่างตามแต่ละเขตและแต่ละโรงเรียนเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากร แต่ในระดับนักเรียนนั้น ผู้วิจัยไม่สามารถเลือกได้ โดยมักเป็นตามการตัดสินใจของครูซึ่งมีแนวโน้มที่จะเลือกผู้ปกครองที่จะให้ความร่วมมือ รวมถึงการตอบรับให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของผู้ปกครองนั้น เป็นไปได้ว่า จะมีผลต่อข้อมูลบางส่วน

2. การขาดโอกาสชี้แจงรายละเอียดการวิจัยและการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง นอกเหนือจากการชี้แจงในใบยินยอม ทำให้ แบบสอบถามที่ได้รับกลับมามีข้อมูลไม่สมบูรณ์หลายข้อ แต่ยังได้ขนาดเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ คือ มากกว่า 400 คน

3. ขนาดกลุ่มตัวอย่างในบางปัจจัยที่มีการเกิดขึ้นน้อย เช่น การมีอาการซึมเศร้าของมารดาหลังคลอดบุตร การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ และเกิดการเสียชีวิตของคู่ครองในช่วง 12 เดือนมานี้ เป็นต้น ทำให้ได้ขนาดไม่เพียงพอที่จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ควรวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านั้นในการวิจัยรูปแบบอื่น เช่น การศึกษาแบบไปข้างหน้า หรือย้อนหลัง

4. การใช้แบบสอบถาม ทำให้ได้ข้อมูลในบางปัจจัยไม่ชัดเจนเพียงพอ เมื่อเทียบกับการใช้วิธีการอื่น เช่น ปัจจัยในช่วงตั้งครรภ์และหลังคลอด ความผูกพันแน่นแฟ้น การให้ผู้อื่นเลี้ยง การเปลี่ยนผู้เลี้ยงดูบ่อย การดื่มแอลกอฮอล์และผลกระทบจากการดื่ม เศรษฐฐานะ ฯลฯ

5. เครื่องมือหรือแบบวัดที่ใช้ได้ใช้อย่างแพร่หลายในประเทศทางตะวันตก ซึ่งอาจคลาดเคลื่อนเพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น เกณฑ์การพิจารณาระดับปัญหาพฤติกรรม ซึ่งจะส่งผลต่อค่าความชุกของปัญหาพฤติกรรม

6. อัตราการตอบรับเข้าร่วมการวิจัย จากการสุ่มตัวอย่าง

แจกแบบสอบถาม 590 ชุด	เอกชน 270 ชุด (46%)	สังกัด กทม. 320 ชุด (54%)
ได้รับกลับคืน 491 ชุด	เอกชน 199 ชุด (41%)	สังกัด กทม. 292 ชุด (59%)
มีข้อมูลเพียงพอ 469 ชุด	เอกชน 195 ชุด (42%)	สังกัด กทม. 274 ชุด (58%)

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเพิ่มเติม

- 1) การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน กับปัจจัยต่างๆ เท่านั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลขั้นต้นและเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ซึ่งทำได้โดยเปลี่ยนรูปแบบงานวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง จึงควรมีการศึกษาบางปัจจัยให้ชัดเจนขึ้น และมุ่งศึกษาในบางประเด็นเพิ่มขึ้น
- 2) ในส่วนของข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้ พอจะสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการพิจารณาเพื่อดูแลป้องกันเด็กก่อนวัยเรียนที่จะเกิดปัญหาพฤติกรรมก็คือ เพศของเด็ก สุขภาพจิตของผู้ปกครอง และ เศรษฐฐานะ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ค่อนข้างแน่ชัดจากการวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ
- 3) ปัจจัยอื่นๆ นอกจากนี้ โดยเฉพาะปัจจัยที่มีอุบัติการณ์น้อยในการศึกษานี้ ก็ไม่ควรถูกมองข้าม เช่น การดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ปกครอง ความผิดปกติของการเกิด ครรภ์ไม่ครบกำหนด มารดามีอาการซึมเศร้า มารดาวัยรุ่น สถานภาพสมรสของบิดามารดา เป็นต้น รวมทั้งปัจจัยที่ยังได้ข้อมูลไม่แน่ชัด เช่น การให้ผู้อื่นเลี้ยงดูแทนมารดา จำนวนผู้เลี้ยงดู อายุเมื่อแยกจากมารดา เป็นต้น

2. การนำไปใช้

- 1) ควรให้ความสำคัญกับสุขภาพจิตเด็กก่อนวัยเรียนควบคู่กับสุขภาพกาย และควรให้ความรู้เรื่องการฝึกวินัยแก่ผู้ปกครอง นอกเหนือจากความรู้เรื่องพัฒนาการ สุขอนามัย
- 2) ควรตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการในช่วงวัยนี้ ที่จะสามารถสังเกตพบปัญหาพฤติกรรมได้ และเหมาะแก่การจัดการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากการแทรกแซง(intervention)ในวัยนี้ มีประสิทธิภาพมากกว่าการแทรกแซงในวัยที่โตกว่านี้⁽⁶¹⁾

- 3) เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก เป็นอิทธิพลที่สำคัญที่สุดต่อพัฒนาการทางพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้นการวางแผนการป้องกันหรือจัดการกับปัญหาพฤติกรรมของเด็กก่อนวัยเรียน ต้องใส่ใจที่ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดู นอกเหนือไปจากเสริมสร้างทักษะการเลี้ยงดูแล้ว ควรมีการส่งเสริมสุขภาพจิตผู้ปกครองให้เข้มแข็ง มีการปรับตัวที่ดี เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคปัญหาในชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้
- 4) ในสถานการณ์ปัจจุบัน ควรมีการช่วยเหลือผู้ปกครองที่เด็กมีปัญหาพฤติกรรมแล้ว โดยการสนับสนุน
  1. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย
  2. ด้านทักษะการจัดการ การฝึกวินัยเด็ก
  3. ส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ปกครอง ปรับทัศนคติที่มีต่อตนเอง
  4. ส่งเสริมความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับคู่ครอง
  5. การจัดการความเครียดที่เกิดขึ้น จากสภาพแวดล้อม เศรษฐฐานะ
  6. แหล่งสนับสนุนทางสังคม การจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตแม่และเด็ก
- 5) โดยทั่วไปแล้ว ควรมีการประสานงานผ่านทางโรงเรียนหรือสื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจที่ถูกต้องและกระตือรือร้นที่จะจัดการ
- 6) ปัจจัยหลายอย่างที่เกิดขึ้น และไม่สามารถจัดการแก้ไขได้โดยง่าย เช่น สภาพเศรษฐกิจ การอยู่ในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมรุนแรง การมีเศรษฐานะไม่ดี การอยู่อย่างแออัด คุณภาพสถานศึกษา และปัญหาสังคมอีกมากมาย ซึ่งเป็นประเด็นในระดับประเทศ การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ต้องใช้ความจริงจังและเวลาอีกยาวนาน ดังนั้น สิ่งที่ทำได้ที่ทันที คือ การจัดการที่ผู้ปกครอง โดยรณรงค์ให้ผู้ปกครองเห็นถึงความสำคัญต่อการเลี้ยงดูและการจัดการเด็กตั้งแต่วัยนี้ มีหน่วยงานให้การสนับสนุนช่วยเหลือ โดยการให้ความรู้ ฝึกทักษะ ให้บริการคำปรึกษา และวางรูปแบบการจัดการป้องกันสำหรับกลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะ รวมทั้งการจัดการในระดับชุมชน